

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 10. aprila 1867.

Gospodarske stvari.

Zmrzljina sadnega drevja.

Drevó malokdaj pozimi zmrzne, ker je muzga takrat že trda; zmrzne le pozno jeseni ali pa zgodaj pomladi, ali pa včasih tudi že pozno pomladi ali celo drevó, tudi v korenini, ali pa le koža, ali nekatere vejice, ali cvetje in mladike.

Jeseni zmrzne, kadar ima drevó še muzgo in hud mraz nastopi posebno po deževnem vremenu, ko je les poln vode; ali pa spomladi ravno tako, kadar je že muzga v drevesu. Jeseni se pomaga, če drevó prisilimo, da se mu muzga pred mrazom strdi. To se zgodi, ako mu listja, kadar je že čas, vsaki dan nekoliko potrgamo, da iz zraka živež zgublja, jeseni, ne pred vsemi svetimi, ali še celo do konca meseca listopada; spomladi pa če drevesu korenine bolj dolgo mrzle ohranimo, da ne ženó; če namreč ledú nad korenine naložimo, ali pa s smrekovimi vejami itd. jim senco naredimo, da muzga ne gré.

V nevarnosti pozebsti so drevesa z bolj debelo svršijo, ktera stojé bolj v nizkem in mokrotnem kraju, ki so zgodnje, in v prvi toploti kmalu začno brst gnati tačas kadar se muzga še ni zlesnila in torej drevo še ni za mraz, ker muzga po mladikah ali po deblu ali še celo v koreninah zmrzne, da drevó oslabí ali pa celo usahne: tacih je treba bolj varovati. Kadar drevó zmrzne, zmrzne vodena reč v njem in še celo počí, ker ga led razžene.

Korenine drevesa poseblino obvarovati nobena reč bolj ne pomaga kakor listje, ki se jeseni razgrne ali nastelje okoli tacega občutljivega žlahnega sadnega drevesa. To je najbolj po natori in dá drevesu boljše gorkoto in manj mokrote mimo slame ali maha, ki bolj škoduje, kakor pomaga.

Če spomladi že pognani brst in cvet mraz umoriti žuga, svetujejo skušeni vrtnarji velik dim napraviti, ali pa če je mogoče drevó pred solncem zakriti, da mraz počasi zgublja, ker znano je, da zmrznjene mladike solnce tako popari, da se kmalu sčrnijo in posušé. Tudi z vodo tako drevó poškopiti, predno solnce izhaja, včasih pomaga, ker voda zeblijo počasi taja.

Če je pa drevó pozeblo ali v vejah ali na koži, naj se spomladi vsi ozebli deli, če tudi vsa koža, in zmrznjeni brst obreže, in vse rane z drevnim mazilom zamažejo. Če so pa korenine popolnoma pozeble, zgubljeno je drevó, posebno če se to ni prej spoznalo, da se je že sušiti začelo, ali če je deblo počilo in suho, kakor postavimo, vinske trte, kadar pozebejo; pa tudi druga sadna drevesa breskve, orehi itd.

Žitni rožički.

Spisal Fr. Šolmajer.

Žitni rožički ali vranji parklji (*secale cornutum*, Mutterkorn) se ne nahajajo edino samo v rži, temuč tudi v ječmenu, prosu in mnogih drugih rastlinah. Če spomladi ali zgodaj poleti pogostoma dežuje in potem naglo vročina pritisne, ali če na vroče dneve oster mraz nastopi, daje ta nagla vremenska prememba povod na to, da se v klasji rži ali družega žita izcimijo rožički. General Field pa trdi, da žitni rožički se napravijo po tem, da neka muha, podobna našim navadnim muham, vbode v klasje.

Žitni rožički se lahko spoznajo po podolgovatih, črnkastih ali temnovišnjevih izrastkih, ki pa so tudi rdečkasti, ako je zemlja polja mokra in prst z železom prešinjena; znotraj je bela reč, gobi enaka (*sphacelia segetum*).

Žitni rožički diše po drožjih; so strupeni, ker imajo v sebi tvarino, ki je ostra, pa tudi omotična. Čem bolj so rožički črni, tem bolj so strupeni. Posebno moč imajo vranji parklji do maternice.

Ako se povžije rženi kruh ali sicer moka iz take rži, ki je bila polna vranjih parkljev, napravi se pri ljudéh huda bolezen, ki se imenuje žitna božjast (*Kribbelkrankheit*), ki je že veliko ljudi pomorila zlasti na kmetih in bolj ubozih. 1596. leta se je v Hesii, leta 1709. na Francozkem, pozneje v Švajci, Lužičah in Šlezii prikazala huda ta bolezen; 1805. leta okoli Krems-a v gornji Avstrii.

Družba zdravnikov v Parizu je 1777. leta dala skušnje napravljati z rženimi rožički, da bi se dognalo, ali je taka moka tudi živali škodljiva; in zvedelo se je, da vsej domači živini pa tudi kuretini zelo škoduje. Moka tacih rožičev z mlekom pomešana muhe umorí.

Ker sem tudi jaz sam iz lastnih skušenj se prepričal, da je taka moka škodljiva, zato priporočam gospodarjem, naj pazijo na to, da se iz rži odpravijo ti strupeni parklji. Ker pa ve vsak kmetovavec, da ni lahko na njivi iz rži pobirati te rožice, zato naj se saj skrbno to stori, da se odvrne nesreča, da se rž, ki je za moko in kruh namenjena, najpoprej z vrelo vodo (kropom) popari in ta voda odlije. Ta poparica vzame rži strupeno moč; kruh po takem ni nevaren in je dober.

Nove najdbe.

* Da se železa in jekla rijá ne loti, priporoča profesor Böttcher v Frankfurtu to-le: Enaka mera gorkega terpentinskega olja in gorkega belega vozka se skupaj zmeša in železna ali jeklena stvar prav malo s to zmesjo namaže. Ako s suho prteno cunjico stvar drgneš, se tudi sveti.